

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.

Лариса ГРИЦЕНКО

_____ (підпис)

« » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Здобувача групи Ф-01а інституту (центру) Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Макаренко Максим Володимирович

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Тема роботи: Сучасний стан та тенденції розвитку фінансової системи України

Затверджено наказом по СумДУ № від «0580-VI» від «24» травня 2024 р.

Термін здачі здобувачем завершеної роботи «27» травня 2024 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, матеріали періодичних видань, підручників і навчальних посібників та інше.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення): Розділ 1. Теоретичні засади фінансової системи та її складових елементів. 1.1.Економічна сутність фінансової системи. 1.2.Складові елементи фінансової системи. Розділ 2. Сучасний стан та тенденції розвитку фінансової системи України та її складових елементів. 2.1.Аналіз фінансової системи України та її складових елементів. 2.2.Шляхи вдосконалення фінансової системи України

Дата видачі завдання: «10» квітня 2024 р.

Керівник доц., к.е.н. Семеног А.Ю.

_____ (підпис)

Завдання прийнято

до виконання «30» квітня 2024 р.

_____ Максим МАКАРЕНКО
(підпис)

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

на тему:

Сучасний стан та тенденції розвитку фінансової системи

Макаренко Максим Володимирович

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 38 сторінках. Робота містить 5 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел становить 39 найменувань.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Фінансова система України пережила не одну кризу. Остання масова криза сталася в період 2014-2015 років, що була спричинена Євромайданом, втечею президента з країни, анексією Криму та окупацією частини Донбасу, що призвело до антитерористичної операції. Ці події значно вплинули на фінансову систему України: курс долара побив усі антирекорди, досягнувши понад 30 грн за долар, а золотовалютні резерви були спустошені. Тобто, фінансова система України була не готова до таких непередбачуваних подій.

Завдяки підтримці іноземних партнерів, кредитам Світового банку та Міжнародного валютного фонду, фінансова система України почала відновлюватися і забезпечила певне економічне зростання. Однак уже в 2020 році нові труднощі виникли через пандемію Covid-19, з якою Україна поступово справилася. Історично так склалося, що щойно економічна ситуація починає відновлюватися, одразу настає нова криза.

Наймасштабнішою кризою, котра спіткала Україну, стало повномасштабне вторгнення росії та початок воєнного стану, яке розпочалося 24 лютого 2022 року. Тому дослідження стану фінансової системи України в сучасних умовах функціонування є надзвичайно актуальним завданням.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні фінансової системи України за сучасних умов функціонування та пошук шляхів вдосконалення.

Методи дослідження: індукції та дедукції (при формуванні теоретичних засад про фінансову систему), аналізу та синтезу (під час аналізу фінансової системи України); графічний та табличний (для представлення отриманих результатів).

Ключові слова: фінансова система України, державні фінанси, приватні фінанси, фінансова система, вдосконалення фінансової системи.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ.....	8
1.1 Економічна сутність фінансової системи	8
1.2 Складові елементи фінансової системи	13
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ	19
2.1 Аналіз фінансової системи України та її складових елементів	19
2.2 Шляхи вдосконалення фінансової системи України.....	28
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Фінансова система України пережила не одну кризу. Остання масова криза сталася в період 2014-2015 років, що була спричинена Євромайданом, втечею президента з країни, анексією Криму та окупацією частини Донбасу, що призвело до антитерористичної операції. Ці події значно вплинули на фінансову систему України: курс долара побив усі антирекорди, досягнувши понад 30 грн за долар, а золотовалютні резерви були спустошені. Тобто, фінансова система України була не готова до таких непередбачуваних подій.

Завдяки підтримці іноземних партнерів, кредитам Світового банку та Міжнародного валютного фонду, фінансова система України почала відновлюватися і забезпечила певне економічне зростання. Однак уже в 2020 році нові труднощі виникли через пандемію Covid-19, з якою Україна поступово справилася. Історично так склалося, що щойно економічна ситуація починає відновлюватися, одразу настає нова криза.

Наймасштабнішою кризою, котра спіткала Україну, стало повномасштабне вторгнення росії та початок воєнного стану, яке розпочалося 24 лютого 2022 року. Тому дослідження стану фінансової системи України в сучасних умовах функціонування є надзвичайно актуальним завданням. Значна кількість науковців дослідили дане питання, зокрема М.М. Бурбика [1], І.А. Канцір [2], А.В. Мейш [3], Л.С. Селіверстова [4], Schmidt, Reinhard H [6], О. Ткаченко [7], М.А. Крутько [9], Gowtham Shyam [11], В.О. Тімашов [12], Л.А. Сиволап [14], Л.М. Маршук, М.О. Бурлака [32] та інші.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні фінансової системи України за сучасних умов функціонування та пошук шляхів вдосконалення.

Відповідно до мети можна сформулювати завдання:

- узагальнити економічної сутності фінансової системи;
- охарактеризувати складові елементи фінансової системи;

- здійснити аналіз фінансової системи України та її складових елементів;
- запропонувати шляхи вдосконалення фінансової системи України.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є фінансова система України.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретичні та практичні аспекти щодо фінансової системи України.

Під час написання кваліфікаційної роботи використовувалися загальнонаукові методи, підходи та прийоми: індукції та дедукції (при формуванні теоретичних засад про фінансову систему), аналізу та синтезу (під час аналізу фінансової системи України); графічний та табличний (для представлення отриманих результатів).

Інформаційною базою стали нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, матеріали періодичних видань, підручників і навчальних посібників, електронні ресурси.

Практичне значення отриманих результатів полягає в представленні шляхів вдосконалення фінансової системи України.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ

1.1 Економічна сутність фінансової системи

Ефективність організації фінансових потоків та реалізації державної політики у сфері фінансів безпосередньо залежить від оптимальної моделі побудови фінансової системи країни. В умовах ринкових відносин особливо важливо розуміти економічну природу та сутність фінансів і фінансової системи, їх ролі в економічній системі держави, а також взаємозв'язок з іншими економічними категоріями. І категорія «фінанси», і категорія «фінансова система» є історично зумовленими, оскільки вони виникли разом із появою державності та розшаруванням суспільства на класи [1, с. 160] і пройшли тривалий шлях розвитку, який характеризувався різними модифікаціями, рівнем зрілості, історичними, соціальними та іншими особливостями. Кожен етап розвитку державності України супроводжувався специфічним фінансовим устроєм, який мав свої характерні риси, що визначали функціонування фінансової системи у той період [2, с.266].

Сам термін «система» походить від давньогрецького слова, яке означає «поєднання» або «утворення». Виходячи з цього, можна зробити висновок, що система є цілою, складеною з частин, які взаємопов'язані спільними функціями. У системі окремі елементи виконують функції, спрямовані на досягнення загальних цілей. Отже, за логікою, складові можуть об'єднуватися в єдине ціле, але вони ще не становлять систему, поки не буде сформований механізм їх взаємозв'язку. Це ж стосується і фінансової системи [3, с. 70].

При цьому, в сучасній літературі існує значна кількість трактувань поняття «фінансова система» (табл.1.1). Але в найбільш узагальненому вигляді воно відображає організаційну складову використання фінансів, стан і рівні організації фінансових відносин в економіці.

Таблиця 1.1 – Погляд вітчизняних та іноземних науковців на сутність поняття «фінансова система»

Автор	Сутність поняття «фінансова система»
В.П. Кудряшов	Сукупність фінансових операцій, що здійснюються суб'єктами фінансової діяльності використовуючи певний фінансово-кредитний механізм
О.Р. Веремєєва	Сукупність фінансових відносин та інститутів, регульованих фінансово-правовими нормами, за допомогою яких держава має змогу створювати, розподіляти та використовувати централізовані та децентралізовані грошові фонди
М.А. Крутько	Складна юридична система, якій притаманні характерні особливості, принципи та специфічна структурна будова
Schmidt, Reinhard H.	Фінансова система є широким поняттям. По-перше – це способи прийняття фінансових рішень, відповідно до яких розробляються та реалізуються фінансові рішення. По-друге – це попит та пропозиція, а також способи їх узгодження. По-третє – це фінансовий сектор, котрий включає фінансові потоки, що відображаються в потоках інформації та впливу та є взаємозалежними.
О. Ткаченко	Сукупність різноманітних видів фондів фінансових ресурсів, сконцентрованих у розпорядженні держави, нефінансового сектора економіки (господарських суб'єктів), окремих фінансових інструментів і населення (домогосподарств) для виконання покладених на них функцій, а також для задоволення економічних та соціальних потреб
О. Десятнюк	Сукупність фінансових підсистем, елементів і компонентів, які, взаємодіючи, утворюють нову інтегративну цілісність

Джерело: сформовано автором на основі [4, с.18; 5, с.387; 6; 7, с.8; 8]

Отже, можна зробити висновок, що фінансову систему можна розглядати як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих частин, ланок і елементів, які безпосередньо беруть участь в її ефективному функціонуванні. При цьому, вона включає не лише фінансово-кредитний механізм, але й способи прийняття рішень, попит та пропозицію та всі потоки інформації, котрі мають значення на фінансовому ринку.

Кожна окрема країна може мати свої фінансову систему, проте існують певні характерні риси притаманні всім:

- кожна ланка фінансової системи має відносну самостійність і свою специфічну сферу застосування;

- між ланками фінансової системи існує тісний взаємозв'язок і взаємна залежність, тобто кожна ланка може успішно функціонувати лише за умови досконалості та ефективності всієї системи в цілому;

- кожна ланка фінансової системи має власні методи мобілізації коштів для створення фондів фінансових ресурсів, а також свої напрями і методи їх використання [9, с.61];

- ланки фінансової системи ефективно функціонують лише тоді, коли держава налагоджує та законодавчо забезпечує їхнє існування;

- різні фонди фінансових ресурсів, які відрізняються методами мобілізації та напрямками використання, але тісно взаємопов'язані, впливають на економічні процеси в державі, а також на формування й використання фінансових ресурсів у рамках окремих ланок фінансової системи [10].

Основною функцією фінансової системи є розподіл заощаджень населення та підприємств у продуктивні інвестиції, ефективний розподіл капіталу та управління ризиками. Крім того, вона забезпечує основу для мобілізації та розподілу фінансових ресурсів, полегшення транзакцій і забезпечення переказу коштів між позичальниками та кредиторами. Це має вирішальне значення для стимулювання економічного зростання, сприяння інвестиціям і підтримки стабільності та функціонування економіки.

Фінансова система відіграє життєво важливу роль в економіці, мобілізуючи заощадження, ефективно розподіляючи капітал і сприяючи продуктивним інвестиціям. Вона надає послуги, які забезпечують безперешкодні фінансові операції, полегшують визначення цін і поширення інформації, а також підтримують економічну стабільність за допомогою управління ризиками та фінансового посередництва [11]. Тобто, фінансова система є важливим посередником, який сприяє економічному зростанню та ефективному розподілу ресурсів в економіці.

Кожна ланка фінансової системи має власні властивості та функції, які схожі за своєю роллю і призначенням, але не дублюються іншими ланками. Всі ланки взаємодіють та інтегруються, що є ознакою цілісності фінансової системи. Вона

базується на певному наборі фундаментальних принципів. М.А. Крутько у своїй роботі робить висновок, що фінансовій системі України властиві такі принципи, як стійкість, цілісність, взаємодія та узгодженість фінансового контролю і державного управління з державними і фінансовими органами, фінансова безпека держави, прозорість і підзвітність, стабільність, динамічність, плановість, прагнення до здорових фінансів тощо [9, с.62].

Як і будь-яка інша система фінансова має свої функції (рис. 1.1), котрі опираються на всі складові фінансової системи.

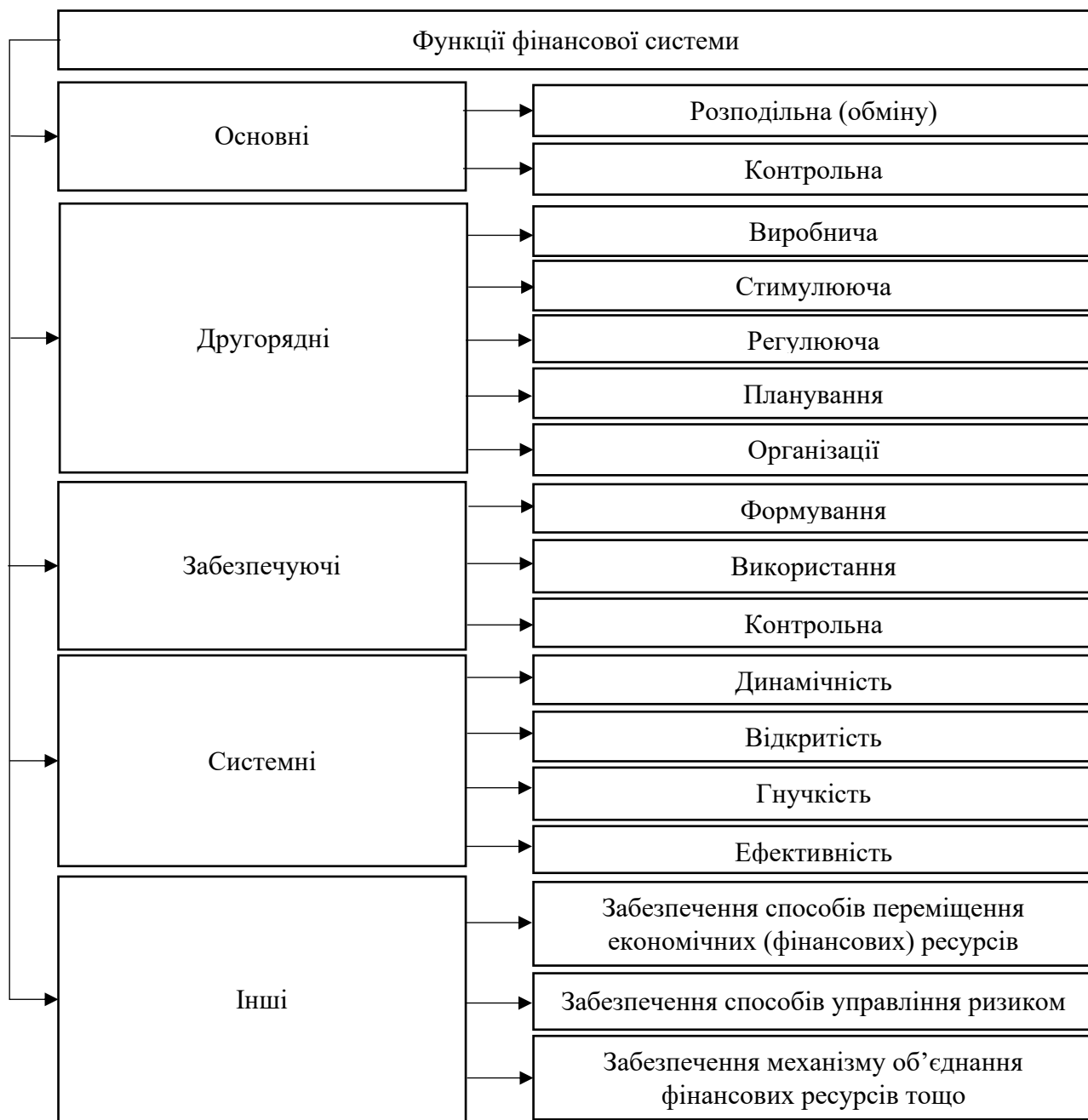

Рис.1.1 – Функції фінансової системи [12, с.137]

Варто звернути увагу на основні функції фінансової системи, а саме розподільну та контрольну. Розподільна функція є ключовою для фінансів і проявляється у процесі поділу валового національного продукту та національного доходу через створення фондів грошових коштів і їх цільового використання. При цьому об'єктами розподілу є валовий внутрішній продукт — новостворена вартість у суспільстві. Національний дохід — це частина валового внутрішнього продукту, яка залишається після відрахування фонду заміщення, а в окремих випадках — національне багатство, що являє собою сукупність створених матеріальних благ, якими володіє суспільство. Суб'єктами розподілу виступають держава, юридичні та фізичні особи.

Контрольна функція фінансів пов'язана з їх розподільчою природою та здатністю відображати економічні процеси, що виникають під час розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу. Ця функція реалізується через фінансовий контроль, який здійснюється людьми у процесі своєї діяльності. Інструментом реалізації контрольної функції є фінансова інформація. Вона міститься у фінансових показниках, представлених в бухгалтерській, статистичній та оперативній звітності. Фінансові показники дозволяють побачити різні аспекти діяльності підприємств і оцінити результати їхньої господарської діяльності. На основі цих даних вживаються заходи для усунення виявлених негативних моментів [13].

Тобто, розподільна і контрольна функції — це дві сторони одного і того ж економічного процесу. Лише в їхній єдності та тісній взаємодії фінанси можуть проявити себе як категорію вартісного розподілу. Для фінансової системи також важливими функціями другорядні, а саме: виробнича, стимулююча, регулююча, планування, організації. Їх варто вважати додатковими до розподільчої та контрольної.

Таким чином, фінансову систему можна розглядати як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих частин, ланок і елементів, які безпосередньо беруть участь в її ефективному функціонуванні. При цьому, вона включає не лише фінансово-кредитний механізм, але й способи прийняття рішень, попит та

пропозицію та всі потоки інформації, котрі мають значення на фінансовому ринку. Вона є критично важливою для економічного розвитку, оскільки ефективний фінансовий ринок і надійні фінансові інститути сприяють зростанню інвестицій, підвищенню продуктивності і забезпечують стабільність економіки.

1.2 Складові елементи фінансової системи

Фінансову систему держави можна розглядати з кількох аспектів. З одного боку, це сукупність фінансових інститутів, які сприяють утворенню та використанню централізованих і децентралізованих фондів коштів для здійснення фінансової діяльності держави. Це включає мобілізацію, розподіл і використання фондів для виконання завдань та функцій держави і органів місцевого самоврядування. З іншого боку, в організаційному аспекті, фінансова система включає в себе органи державної влади та місцеве самоврядування, які здійснюють управління фінансовою діяльністю держави та підприємств, установ і організацій у межах своєї компетенції. Якщо розглядати фінансову систему з економічної точки зору, вона буде значно ширшою та включатиме державні фінанси (бюджет держави, фонди цільового призначення, державний кредит, фінанси державних підприємств), фінанси суб'єктів господарювання, міжнародні фінанси (валютний ринок, фінанси міжнародних організацій, фінансові інституції) та фінансовий ринок (кредитний ринок, ринок грошей, ринок капіталів, ринок цінних паперів) [14, с.51].

З економічної точки зору фінансова система країни включає три ключові сфери: державні фінанси, фінанси домогосподарств і фінанси підприємств, які тісно взаємопов'язані між собою. Згідно з правовим підходом, державні фінанси визначаються як публічні фінанси, тоді як фінанси домогосподарств і фінанси підприємств належать до групи приватних фінансів [15, с.388]. Така структура представлена на рис. 1.2.

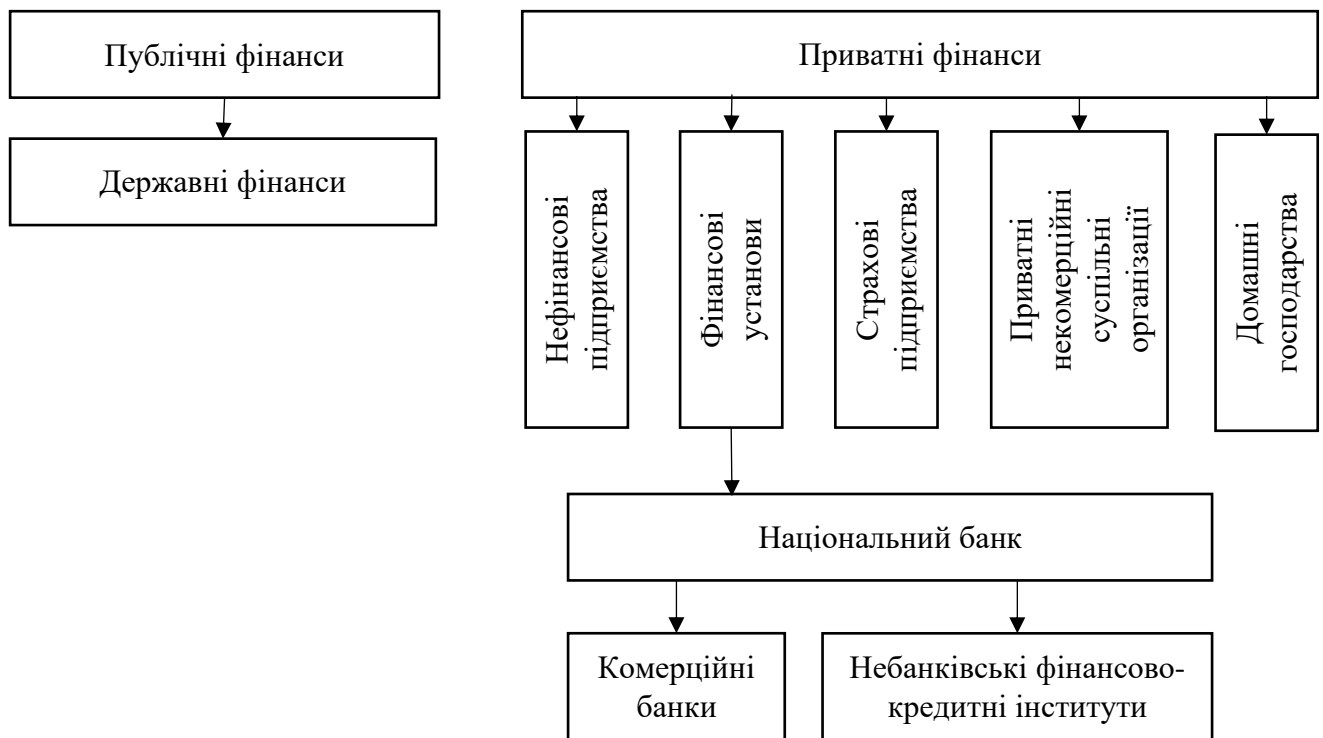

Рис.1.2 – Структура фінансової системи [7]

Державні фінанси включають фонди фінансових ресурсів котрі мають загальнодержавне призначення. Згідно їх структури це досить складна та багатопланова складова фінансової системи. Державні фінанси включають державний та місцеві бюджети, централізовані та децентралізовані фонди цільового призначення, державний кредит, державне особисте та майнове страхування. Важливе місце в державних фінансах займають бюджети різних рівнів, які об'єднуються у зведеному бюджеті держави [16, с.456-458]. Держава здійснює перерозподіл частини національного доходу за допомогою системи державних фінансів (місцевого бюджету, державного бюджету і т. д.). Структура державних фінансів включає власні напрями функціонування що мають тісний взаємозв'язок. До прикладу, за допомогою бюджету держава централізує частину ВВП для забезпечення виконання своїх функцій. Від рівня централізації ВВП залежить фінансова модель суспільства, котра може бути висока (скандинавські країни – 50-60%), середня (західноєвропейські країни – 35-45%), або низька (американська модель – 25-30%). Рівень централізації ВВП у різних країнах варіюється, і в розвинутих країнах цей показник часто зростає, іноді випереджаючи

темпи зростання національного продукту. Це пов'язано з посиленням функцій держави і необхідністю спрямування значної частки ВВП на сукупне споживання, що посилює вплив держави на соціально-економічний розвиток і пов'язані з ним економічні зв'язки [17, с.78]

Державні фінанси в цілому є результатом суспільного відтворення та фінансово-господарської діяльності підприємницьких структур, та виступають як система грошових відносин. Наприклад, це можуть бути взаємовідносини між державою і бюджетними установами, за допомогою яких здійснюється фінансування закладів освіти, медицини, культури, спорту тощо. Типи цих відносин можуть бути різними, відповідно до чого виникають різні види грошових відносин, зокрема, між підприємницькими структурами всіх форм власності та державою щодо платежів у бюджети всіх рівнів, стимулювання, оподаткування, дотацій та інших форм фінансової підтримки окремих галузей економіки. Тобто, державні фінанси – це система грошових відносин, що виникають під час акумулювання, створення, розподілу і перерозподілу ВВП, формування цільових грошових фондів на загальнодержавному та місцевих рівнях з організаційно-правовим оформленням, впровадженням і використанням фінансових ресурсів за цільовим призначенням. Через відповідні фінансові інститути, створені державою, здійснюються регулювання та управління розподілом і перерозподілом ВВП для задоволення суспільних потреб. Наприклад, приватизація об'єктів державної власності впливає на частку державного сектору і, відповідно, на обсяг акумулювання, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів країни [17, с.78-80].

Фінанси суб'єктів господарювання (приватні) призначені для забезпечення діяльності підприємств. Їх обмінно-розподільчі відносини поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні відносини характеризують грошові потоки, що відображають формування та розподіл доходів підприємства. Зовнішні відносини визначають взаємозв'язки з різними сферами та елементами фінансової системи.

Фінансова діяльність комерційних підприємств має певні особливості котрі обумовлюються специфікою їхньої діяльності. Підприємства діють на основі

комерційних розрахунків, яке передбачає отримання прибутку та покриття всіх витрат основної діяльності за рахунок власних коштів, а також фінансування її розширення та розвитку. Такі підприємства здебільшого функціонують у сфері матеріального виробництва. Однак у сучасних умовах переходу до ринкових взаємовідносин деякі організації в сфері нематеріального виробництва також будують власну діяльність опираючись на основи комерції.

Важливо зауважити, що головними платниками податків є саме комерційні підприємства. Зокрема, вони здійснюють оплату податку: на прибуток; на додану вартість; акцизний збір; ресурсні платежі; внески до певних державних цільових фондів. Таким чином, частина оплачених податків комерційними підприємствами перерозподіляється через бюджети і спрямовується на утримання невиробничої сфери (бюджетних організацій) [16, с.459].

Важливо зауважити, що приватні фінанси знаходяться на рівні мікроекономіки, на їх основі формуються державні фінанси як рівень макроекономіки. При цьому, центральне місце у фінансовій системі займає бюджетна система, яка забезпечує формування фондів грошових коштів відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Державні позабюджетні фонди мають чітко визначені джерела формування та напрями використання коштів. Їх створення обумовлено конкретними потребами держави. Такі спеціальні фонди мають цільове призначення і визначену законодавством самостійність.

Структура національної фінансової системи постійно змінюється; вона може доповнюватися в процесі економічного розвитку, або ж деякі її складові можуть втрачати свою актуальність. При цьому фінансові системи різних держав можуть мати розбіжності у структурі та виконуючих функціях через різноманітність типів власності, політичних орієнтацій правлячих еліт, рівню економічного розвитку та іншими факторами. Наразі існує більше ніж двадцять моделей фінансових систем.

В цілому, фінансова система є складним механізмом. Її ефективність залежить від двох ключових чинників:

- 1) стан налагодженості фінансових відносин у суспільстві;
- 2) система управління національною фінансовою системою [12, с.137].

Компонентами фінансової системи є фінансова установа, фінансові ринки, фінансові інструменти, платіжно-розрахункові системи, контролюючі органи, центральні банки, фінансова інфраструктура, фінансові послуги [18]. Сутність таких компонентів представлена в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Компоненти фінансової системи

Компонент	Його сутність
Фінансова установа	Організації, які надають фінансові послуги, такі як банки, кредитні спілки, страхові компанії, інвестиційні банки та пенсійні фонди, називаються фінансовими установами. Вони діють як посередники між вкладниками та позичальниками, направляючи кошти від вкладників до позичальників.
Фінансові ринки	Фінансові ринки – це платформи, де окремі особи, компанії та уряди купують і продають фінансові активи. До типів фінансових ринків відносяться фондові, товарні та валютні ринки
Фінансові інструменти	Платіжні та розрахункові системи забезпечують переказ коштів між фізичними особами, підприємствами та фінансовими установами. Це полегшує кліринг і розрахунок транзакцій, забезпечуючи безпечний і ефективний переказ коштів.
Контролюючі органи	Урядові чи незалежні регулюючі органи регулюють усі фінансові системи. Ці органи встановлюють правила та норми для забезпечення стабільності, прозорості та справедливості фінансових ринків та установ. Крім того, ці регуляторні органи захищають споживачів та інвесторів від шахрайства, неправомірної поведінки та надмірного ризику.
Центральні банки	Центральні банки є монетарними органами країни, а іноді й групи країн. Вони відповідальні за формування та реалізацію монетарної політики, контроль грошової маси та підтримання стабільності фінансової системи. Центральні банки також діють як кредитори останньої інстанції, щоб забезпечити ліквідність під час фінансового стресу.
Фінансова інфраструктура	Фінансова інфраструктура – це технологічна система, яка підтримує безперебійне функціонування фінансової системи. Деякі приклади фінансової інфраструктури включають електронні банківські системи, торговельні платформи, клірингові та розрахункові системи, мережі кредитних карток тощо
Фінансові послуги	Різноманітні послуги, які пропонують фінансові установи, такі як позики, депозити, платіжні послуги, інвестиційні послуги, страхові послуги, фінансові консультаційні послуги та послуги з управління ризиками, називаються фінансовими послугами

Джерело: сформовано автором на основі [18; 19, с.82; 20, с.133; 21, с.157]

Кожен із компонентів, представлений в табл. 1.2 є важливим для функціонування фінансової системи. При цьому, важливим є саме ефективний розподіл капіталу, відповідно до якого фінансова система спрямовує кошти на найбільш продуктивне використання, підтримуючи розширення бізнесу,

технологічний прогрес та інновації. Вона полегшує інвестиції, пропонуючи підприємствам доступ до капіталу через ринки акцій і боргових зобов'язань, що дозволяє їм фінансувати зростання та інвестиційну діяльність.

Фінансова система покращує ліквідність, управляє ризиками та зміцнює довіру серед інвесторів, заохочуючи інвестиції та економічну активність. Крім того, вона відіграє вирішальну роль у сприянні міжнародній торгівлі та інвестиціям, підтримці державного фінансування та створенні можливостей для підприємництва та створення робочих місць.

Таким чином, фінансова система країни включає дві ключові сфери: публічні (державні) фінанси, приватні фінанси (домогосподарств і підприємств), які тісно взаємопов'язані між собою. Державні фінанси являють собою систему грошових відносин, що виникають у процесі акумулювання, створення, розподілу та перерозподілу ВВП, формування цільових грошових фондів на загальнодержавному та місцевих рівнях, а також організаційно-правового оформлення, впровадження і використання фінансових ресурсів за цільовим призначенням. Фінанси суб'єктів господарювання (приватні) призначені для забезпечення діяльності підприємств. Їх обмінно-розподільчі відносини поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні відносини характеризують грошові потоки, що відображають формування та розподіл доходів підприємства. Зовнішні відносини визначають зв'язки з іншими сферами та елементами фінансової системи. Компонентами фінансової системи є фінансова установа, фінансові ринки, фінансові інструменти, платіжно-розрахункові системи, контролюючі органи, центральні банки, фінансова інфраструктура, фінансові послуги.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ

2.1 Аналіз фінансової системи України та її складових елементів

Система фінансів в Україні почала формуватися як національна лише з 90-х років. До цього вона була частиною централізованої фінансової системи колишнього Радянського Союзу і залежала від його фінансової політики. Фінансова система того часу відображала характер тодішньої економічної системи і була витратною та неефективною. Екстенсивні методи господарювання та відсутність стимулів до високоефективної праці призводили до збитковості підприємств у промисловості та господарств в агропромисловому комплексі. Такі підприємства постійно субсидувалися з бюджету за рахунок більш ефективних підприємств, що підривало будь-який інтерес до сумлінного ставлення до роботи та продуктивної праці. Регіональні бюджети і фонди розвитку підприємств формувалися за нормативами, встановленими центральними відомствами, які також регламентували використання цих фінансових ресурсів. Фінансова система формувала споживчу психологію виробників, відчужувала від підприємницької ініціативи, від уміння ризикувати під час створення нових виробництв, від потреби цінувати кошти та ресурси, розраховувати витрати на виробництво.

Фінансову систему України в цілому варто розглядати як державні фінанси, котрі мають відповідне нормативно-правове регулювання. Зокрема, до них належать:

- державний та місцеві бюджети, що регулюються Бюджетним і Податковим кодексами України [22; 23];

- державний кредит, який також регулюється Бюджетним кодексом [22], оскільки він займається проблемою формування зовнішнього та внутрішнього бюджетного дефіциту;

- державні цільові фонди, функціонування яких регулюється спеціальними Законами України, серед яких можна виокремити такі: Закон України № 1788-ХІІ

«Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 р. [24], Закон України № 1105-XIV «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 р. [25], Закон України № 1533-III «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 р. [26].

Тобто, загальна структура фінансової системи України включає державні фінанси; регіональні фінанси; місцеві фінанси; фінанси підприємств, установ, організацій; інші фінанси (рис. 2.1).

Рис. 2.1 – Структура фінансової системи України

Важливим елементом структури фінансової системи України посідає державний бюджет. Він охоплює всі сфери економічної діяльності країни. По суті, бюджет свідчить про фінансове становище країни.

Бюджет України, що функціонує як складна та інтегрована система в економіці, є ключовим фінансовим планом країни. Його узгодженість полягає у

визначенні термінів накопичення та використання фінансових ресурсів з урахуванням доходів і видатків, встановлених у бюджетному плані [27, с.165]. Динаміка доходів і видатків державного бюджету України за 2020-2023 рр. представлена на рис. 2.2.

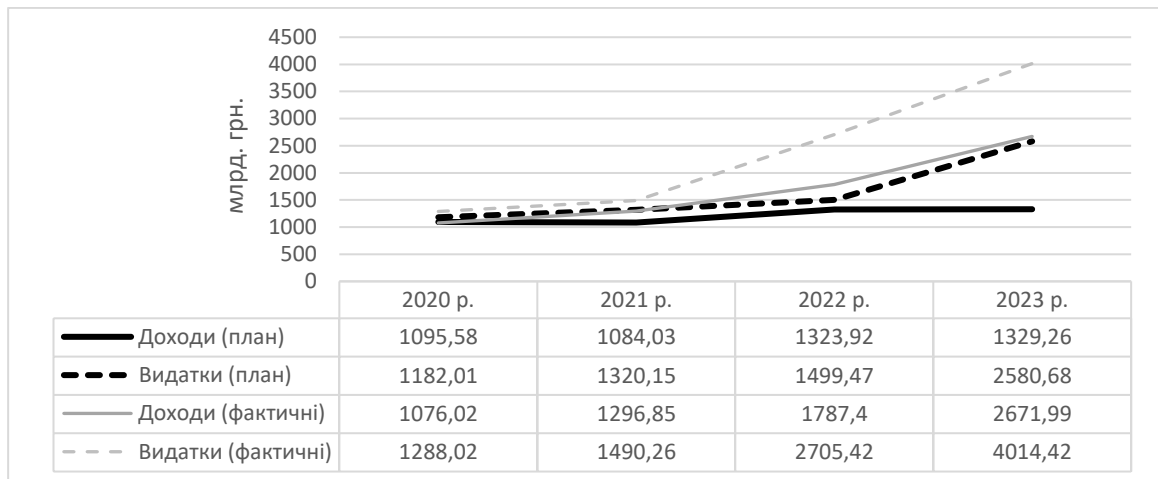

Рис. 2.2. Динаміка доходів і видатків державного бюджету України за 2020-2023 рр., млрд. грн. [28; 29]

Як видно з рис. 2.2 доходи і видатки державного бюджету протягом 2020-2021 рр. фактично не відрізнялися. Проте, в 2022 р. ситуація значно змінилася, зокрема фактичні значення видатків стрімко почали зростати, що не скажеш про доходи. Така тенденція спричинена введенням в Україні 24 лютого 2022 р. воєнного стану через повномасштабне вторгнення росії на нашу територію, що автоматично передбачає незаплановані витрати бюджету. Як видно з рис. 2.2 в 2023 р. планові видатки були на рівні фактичних доходів.

Для більш детального аналізу варто оцінити структуру доходів та видатків за 2020-2023 рр. для більш реальної оцінки фінансової системи державного бюджету як основної складової фінансової системи України. В першу чергу, варто оцінити доходи (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Структура доходів державного бюджету України за 2020-2023рр.

Показник	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Податкові надходження	851,12	79,1	1107,09	85,4	949,76	53,1	1203,54	45,1
Неподаткові надходження	212,95	19,8	175,36	13,5	346,33	19,4	991,60	37,1
Доходи від операцій з капіталом	0,08	0	0,33	0	0,61	0	0,1	0,0
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	1,03	0,1	1,29	0,1	481,09	26,9	433,40	16,2
Цільові фонди	0,19	0	0,21	0	0,14	0	0,43	0,0
Офіційні трансферти	10,66	0,1	12,58	0,1	9,47	0,5	42,92	1,6
Всього	1076,02	100	1296,85	100	1787,40	100	2671,99	100

Джерело: сформовано та розраховано автором на основі [28]

Як видно з табл. 2.1 протягом всього аналізованого періоду основну частину доходів становили податкові надходження. Проте, через воєнний стан та його наслідки податкові надходження значно зменшилися, а їх частка в 2023 р. становила 45% (а в довоєнному 2021р. – 85%). Проте, значно зросла кількість коштів від закордонних країн та міжнародних організацій, частка яких в довоєнний період становила лише 0,1%. Тобто, саме за рахунок коштів від іноземних країн та організацій доходи державного бюджету зросли в 2022-2023 рр. порівняно з 2021 р. При цьому, в 2023 р. значно зросли неподаткові надходження.

З початку війни надходження від іноземної допомоги дозволили покрити близько 55% усіх бюджетних витрат. До фінансової підтримки України долучилися численні міжнародні фінансові організації та уряди інших країн, зокрема Канади, США, Італії, Великої Британії, Франції та інших. Саме зовнішнє фінансування стало одним із головних чинників макростабільності в Україні [30].

Видатки державного бюджету України відображають пріоритети та завдання держави, а розподіл бюджетних коштів відбувається на основі потреб суспільства, економічної політики, а також національних та міжнародних обставин. Тобто, вони

представляють собою витрати коштів, які повинні покривати різноманітні потреби та завдання держави [31, с.556]. Відповідно до функціональної класифікації видатки державного бюджету України включають в себе 11 складових, аналіз яких представлений в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 - Видатки державного бюджету України згідно функціональної класифікації за 2020-2023 рр.

Показник	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Загальнодержавні функції	173,84	12,7	206,64	13,9	201,99	7,5	296,14	7,4
Оборона	120,37	9,4	127,53	8,6	1142,88	42,2	2097,62	52,3
Громадський порядок, безпека, судова влада	157,67	12,2	174,41	11,6	443,32	16,4	574,6	14,3
Економічна діяльність	168,89	13,1	180,99	12,1	95,37	3,5	134,31	3,4
Охорона навколишнього середовища	6,64	0,5	8,2	0,6	4,71	0,2	5,2	0,1
Житлово-комунальне господарство	0,09	0	0,16	0	0,53	0	8,37	0,2
Охорона здоров'я	124,93	9,7	170,51	11,4	184,27	6,8	179,26	4,4
Духовний та фізичний розвиток	9,83	0,8	15,97	1,1	11,05	0,4	11,82	0,3
Освіта	52,86	4,1	63,84	4,3	58,51	2,2	60,5	1,5
Соціальний захист та соціальне забезпечення	322,72	25,1	339,28	22,8	425,99	15,8	469,25	11,7
Міжбюджетні трансферти	150,18	12,4	202,73	13,6	136,80	5,0	177,39	4,4
Всього	1288,02	100	1490,26	100	2705,42	100	4014,42	100

Джерело: сформовано та розраховано автором на основі [29]

Як видно з табл. 2.2 протягом 2020-2021 рр. найбільша частка видатків припадала на соціальний захист та забезпечення населення. Проте, в 2022-2023 рр. найбільша частина видатків становить оборона, що спричинено воєнним станом в країні. Проте, варто зауважити, що незважаючи на це, сума соціального захисту та забезпечення зросла, що спричинено додатковими виплатами населенню. В цілому варто говорити про зміну пріоритетів після початку воєнного стану. Зокрема, зменшення суми доходів від: економічної діяльності, охорони навколишнього середовища, духовного та фізичного розвитку, освіти, міжбюджетних трансфертів.

В цілому, з 2022 р. бюджет недоотримав значну частину коштів через окупацію окремих територій та припинення діяльності багатьох підприємств. Ситуацію вдалося стабілізувати завдяки великому бізнесу, який відгукнувся на проблеми і погодився авансом перерахувати податкові платежі [30].

Як видно з аналізу державного бюджету України фінансова система зазнала значних потрясінь з початком війни 24 лютого 2022 р. Зокрема, вона спричинила значний тиск на економіку України, адже всі фінансові ресурси потрібно було спрямовувати на оборону. Тисячі людей залишилися без роботи та житла, мільйони були змушені переселитися в безпечні місця. Багато підприємств припинили свою діяльність, а об'єкти критичної інфраструктури опинилися під загрозою знищення. Для відновлення інфраструктури та забезпечення житлом громадян потрібні значні кошти. Окупація окремих територій спричинила втрату робочих місць і значне зниження надходжень від податків через закриття або знищення багатьох підприємств. Уряд був змушений використовувати радикальні економічні реформи, щоб підтримати економічну стабільність країни та забезпечити її усіма засобами, необхідними для оборони.

Фінансова система України досить швидко адаптувалася до військових умов та зміг витримати найбільший удар за весь час незалежності. Це стало можливим через злагоджену роботу уряду, зокрема Міністерства фінансів, Національного банку, податкової та митної служб, які змогли діяти як єдиний механізм і забезпечити функціонування основних фінансових процесів в умовах воєнного стану [32].

Незважаючи на війну, банки в Україні продовжують свою діяльність, а ліквідність банківської системи залишається високою, і немає масових банкрутств, як у 2014-2015 роках. Безготівкові розрахунки функціонують, готівковий обіг забезпечений у всіх регіонах, де не ведуться активні бойові дії. Соціальні виплати здійснюються для найбільш вразливих верств населення, а військові потреби фінансуються на 100%. Проводиться активна робота з отримання швидкої допомоги від МВФ та інших міжнародних фінансових інституцій. Це свідчить про успішне та швидке адаптування фінансової системи України до умов воєнного

стану. Хоча є і негативні зміни, зокрема падіння курсу валюти на некритичні 10%, проте жодна з фінансових систем будь-якої країни не змогла б уникнути втрат в умовах війни. Важливим є те, що Україні вдалося зберегти економіку, і вона продовжує функціонувати та виконувати свої зобов'язання.

Успіх було досягнути через оперативні та непопулярні рішення, що були спрямовані на стабілізацію економічної ситуації. Вже 24 лютого 2022 року (початок воєнного стану в Україні), НБУ активізував зусилля для того, щоб подолати панічні настрої серед населення і зберегти довіру до банківської системи, що в свою чергу дало змогу уникнути різкого падіння курсу валюти. Головними рішеннями НБУ було забезпечення безперервного функціонування банківської системи, стримування девальвації національної валюти та захисту від відпливу капіталу за кордон. Швидко прийняті рішення свого часу дали змогу захистити Україну від ще більших негативних наслідків.

Незважаючи на війну, банки в Україні продовжували працювати на тих територіях, котрі не були втягнуті в активні бойові дії. В банкоматах було забезпечено наявність готівки, а безготівкові платежі здійснювалися без обмежень. Можна виділити кілька головних рішень НБУ та Мінфіну, які дозволили здійснити стабілізацію фінансової системи України:

- обмежити видачу готівки розміром до 100 тис. грн протягом доби для всіх, за винятком підприємств, що виконували мобілізаційні плани, та мешканців, котрі перебували під загрозою окупації;
- фіксування курсу гривні до іноземних валют в тому розмірі, котрий був 24 лютого 2022 р.;
- заборона на вільний продаж іноземних валют, банки мали змогу здійснювати продаж лише у того обсягу, який був придбаний;
- заборона транскордонних переказів, крім тих, які здійснюються від імені держави;
- запровадження заборони на нарахування пені за несвоєчасну сплату кредитів;
- підвищення рівня облікової ставки до 25%;

- посилення зусиль щодо отримання фінансової допомоги від міжнародних фінансових організацій;

- повернення фінансових ресурсів від громадян шляхом продажу військових облігацій, що дозволило забезпечити фінансування потреб ЗСУ та інше [33].

Фінансова система України проявила стійкість в умовах воєнного стану та змогла швидко адаптуватися завдяки високому професіоналізму фахівців НБУ та Міністерства фінансів України. Їхні рішення дозволили створити міцний економічний фронт. Хоча за таких умов економіка України не зазнала росту, але й не відбулося суттєвого падіння, що є надзвичайно важливим в таких обставинах.

З метою захисту населення від значного росту цін на найнеобхідніші товари податкові органи були наділені повноваженнями контролювати та регулювати ціноутворення. Бюджетна сфера була переорієнтована на військові цілі, що включало здійснення найважливіших соціальних витрат для підтримки життєдіяльності населення.

Під час дії воєнного стану, незважаючи на значні труднощі в бюджетній сфері, Україна продовжує виконувати свої зобов'язання з обслуговування та погашення державного боргу. Для цього був створений Фонд обслуговування та погашення державного боргу. У березні 2022 року Україна здійснила платіж у розмірі 292 млн доларів США за єврооблігаціями, виставленими в доларах, термін погашення яких завершується у вересні цього року. Пізніше Україна вдалося домовитися про відстрочку від погашення державного боргу на рік, що допомогло уникнути дефолту країни [32].

Головними контролюючими органами фінансової системи України є:

- 1.Рахункова палата;
- 2.Державна контрольно-ревізійна служба;
- 3.Міністерство фінансів України [34].

Важливо також що Україна з початку пандемії COVID-19 почала пришвидшену цифрову трансформацію, котра значно вплинула на фінансову систему. А початок воєнного стану лише підтвердив необхідність та важливість цифровізації. До головних розробок та інновацій у фінансовій системі України за

останні роки варто віднести фінтех та різноманітні цифрові платежі, цифрову валюту центрального банку (е-гривня), початок активного впровадження чат-ботів та роботехніки [35; 36; 37].

Проте, однією з найважливіших інновацій фінансового сектору, який зможе докорінно оновити фінансову систему є відкритий банкінг, концепцію якого Національний банк України затвердив у 2023 р. Завдяки відкритому банкінгу користувачі зможуть ефективніше приймати повсякденні фінансові рішення, маючи доступ до консолідованої інформації про рух коштів та залишок на своїх рахунках, відкритих у різних банківських установах, в одному додатку. Відкритий банкінг відіграє ключову роль у майбутньому фінансового ринку. Це пов'язано зі створенням нової екосистеми, заснованої на інтерфейсі прикладного програмування (API), яка спрямована на розробку різноманітних і привабливих платіжних продуктів та послуг для клієнтів [38].

Таким чином, структура фінансової системи України включає державні фінанси; регіональні фінанси; місцеві фінанси; фінанси підприємств, установ, організацій; інші фінанси. Важливим елементом структури фінансової системи України посідає державний бюджет, доходи і видатки якого до 2022 рр. майже відповідали плановим значенням, що свідчило про досить ефективну роботу економіки. Проте, початок воєнного стану з 24 лютого 2022 р. змінив ситуацію, зокрема значно зросли видатки на оборону. В цілому, фінансова система України в умовах війни стикалася з найбільшими викликами, які призвели до значних втрат. Однак водночас вона продемонструвала свою ефективність і міцність, здатність протистояти на початкових етапах війни, швидко адаптуватися до воєнного стану і продовжувати розвиватися економічно. Важливо також що Україна з початку пандемії COVID-19 почала пришвидшену цифрову трансформацію, котра значно вплинула на фінансову систему, зокрема за останні роки розвинувся фінтех та різноманітні цифрові платежі, з'явилася цифрова валюта центрального банку (е-гривня), почали активно впроваджуватися чат-боти та роботехніка, була прийнята Концепція відкритого банкінгу.

2.2 Шляхи вдосконалення фінансової системи України

Враховуючи, що Україна поступово входить до міжнародних фінансових ринків та є кандидатом до вступу в ЄС найважливіше та фактично найбільше завдання полягає у ефективному впровадженні відкритого банкінгу. Адже усі країни Європейського Союзу вже активно протягом користуються ним. Україні варто опиратися та брати необхідну інформацію про Open Banking (відкритий банкінг) з постанови ЄС PSD2 «Директива про платіжні послуги 2». Дана постанова вимагає від банків надавати регульованим стороннім постачальникам доступ до даних своїх клієнтів і платіжних систем. Це законодавство було прийнято, щоб зробити індустрію платіжних послуг більш конкурентоспроможною, заохотити нові ідеї та зробити її безпечнішою. PSD2 дозволяє клієнтам безпечно ділитися своїми фінансовими даними з регульованими сторонніми постачальниками. Що в свою чергу, дозволяє клієнтам порівнювати різні фінансові продукти та послуги, доступні на ринку [39].

Порівняння традиційного та відкритого банкінгу представлено на рис. 2.3.

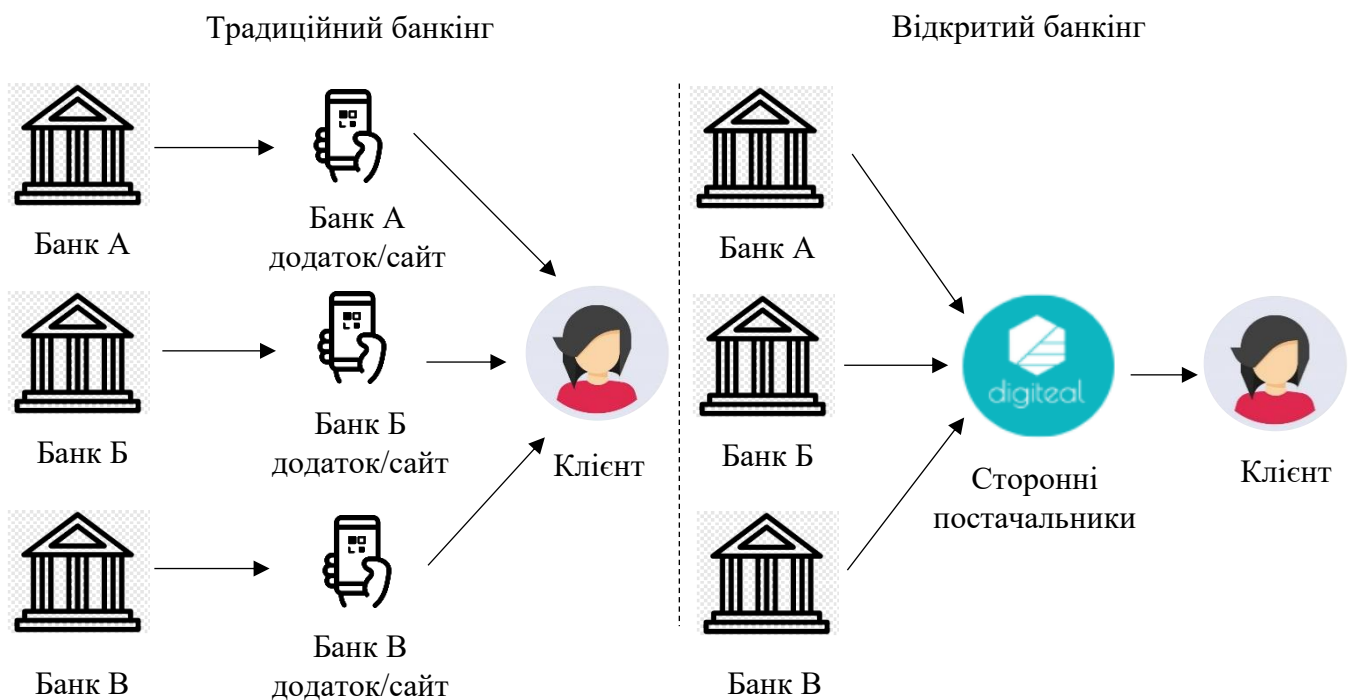

Рис. 2.3 – Порівняння традиційного та відкритого банкінгу

Тобто, основна ідея відкритого банківського обслуговування полягає в тому, що банк, який надає клієнту банківський/платіжний рахунок, не повинен бути єдиним, хто має доступ до цього рахунку і зібраних у ньому даних. За згодою особи (клієнта), якого стосуються дані, усі інші ліцензовані компанії також повинні мати доступ і, за умови додаткової відповідної згоди, мати можливість ініціювати платіжні операції.

В цілому, відкритий банкінг служить каталізатором фінансових інновацій, заохочуючи співпрацю та сприяючи конкуренції в галузі. Через відкриті API сторонні розробники можуть отримувати доступ до фінансових даних і створювати нові програми, продукти та послуги, які використовують цю інформацію. Це призводить до появи інноваційних рішень, таких як програми для бюджетування, персоналізовані інструменти фінансового менеджменту, інвестиційні платформи та послуги кредитування.

Основними перевагами Open Banking та PSD2 є:

-Посилення конкуренції. Відкритий банкінг дозволяє новим учасникам ринку кинути виклик традиційним банкам, пропонуючи споживачам інноваційні фінансові продукти та послуги.

- PSD2 вимагає від банків відкрити доступ до даних своїх клієнтів для сторонніх постачальників. Це дозволяє створювати нові, більш зручні та зрозумілі фінансові сервіси.

- Open Banking та PSD2 можуть допомогти покращити фінансову доступність. Це спростить доступ до фінансових послуг для людей у громадах, які недостатньо забезпечені.

-Підвищена безпека: PSD2 включає жорсткі вимоги безпеки, які захищають дані клієнтів. Банки повинні використовувати безпечний зв'язок і надійні методи автентифікації клієнтів, щоб надати доступ до фінансових даних.

-Більш прозорі та ефективні платежі. Вони сприяють швидшим, безпечнішим і прозорішим платіжним послугам. Вони можуть скоротити час і витрати, пов'язані з традиційними банківськими послугами [39].

В цілому, відкритий банкінг служить каталізатором фінансових інновацій, заохочуючи співпрацю та сприяючи конкуренції в галузі. Через відкриті API сторонні розробники можуть отримувати доступ до фінансових даних і створювати нові програми, продукти та послуги, які використовують цю інформацію. Це призводить до появи інноваційних рішень, таких як програми для бюджетування, персоналізовані інструменти фінансового менеджменту, інвестиційні платформи та послуги кредитування.

Йдеться про створення нової екосистеми, заснованої на інтерфейсі прикладного програмування (API), яка спрямована на розробку платіжних продуктів та послуг, що є більш різноманітними та привабливими для клієнтів. Суть відкритого банкінгу полягає в тому, що банки та інші надавачі платіжних послуг мають відкрити свої API для нефінансових постачальників платіжних послуг. Це дозволяє підключатися до їхніх інтерфейсів з метою доступу до інформації про рахунок користувача та ініціювання платіжних операцій. На відміну від традиційного банківського обслуговування, відкритий банкінг базується на технологічній мережі банків та нефінансових постачальників платіжних послуг, що забезпечує ефективний обмін інформацією за попередньою згодою користувача.

Важливим вдосконаленням фінансової системи України має стати ефективніше залучення податкових надходжень до державного бюджету. Як було проаналізовано в пункті 2.1 понад 50% видатків покриваються за допомогою міжнародній допомозі. Проте, варто реально оцінювати те, що після закінчення воєнного стану (перемогою України), міжнародна допомога значно зменшиться, адже основна її частина припадає на оборону. При цьому, варто пам'ятати що під час дії воєнного стану частина території окупована та податкові надходження з цих територій відсутні, через що досить складно розробити державний бюджет. Саме тому, як під час дії воєнного стану, так і в післявоєнній відбудові актуальним є диверсифікація джерел доходів для зменшення залежності від міжнародної допомоги. Можливі його шляхи представлені в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Диверсифікація джерел доходів України

Назва	Сутність
Реформування податкової системи	Введення прозорих і ефективних механізмів адміністрування податків, зниження рівня тіньової економіки, боротьба з ухиленням від сплати податків тощо
Інфраструктурні проекти	Інвестиції у транспортну, енергетичну, інформаційну інфраструктуру для залучення приватних інвесторів
Диверсифікація експорту	Розширення номенклатури експортованих товарів і послуг, вихід на нові ринки
Підтримка малого і середнього бізнесу	Фінансові консультаційні програми для малого та середнього бізнесу, що сприяють їх росту та розвитку
Розвиток аграрного сектору	Впровадження сучасних технологій у сільському господарстві, підтримка фермерських господарств
Розвиток ринку капіталів	Створення умов для розвитку внутрішнього ринку облігацій, акцій та інших фінансових інструментів
Публічно-приватне партнерство	Залучення приватних інвесторів до реалізації державних проектів через механізми публічно-приватного партнерства
Підтримка стартапів та технологічних компаній	Фінансова підтримка, створення технологічних парків та інкубаторів
Інвестиції в відновлювані джерела енергії	Підтримка проектів в галузі сонячної, вітрової та гідроенергетики

Джерело: розроблено автором

Першочергове завдання щодо вдосконалення фінансової системи, як видно з табл. 2.3 полягає у її реформуванні: Введення прозорих і ефективних механізмів адміністрування податків, зниження рівня тіньової економіки, боротьба з ухиленням від сплати податків. Також напрямки реформування в умовах війни можуть передбачати:

- здійснення ефективнішого управління ризиками, пов'язаними з фіскальною політикою;
- забезпечення розвитку внутрішнього контролю фінансів;
- загальне підвищення прозорості державного, місцевого та регіонального бюджетів;
- розвиток програмно-цільового методу у бюджетуванні;
- вдосконалення міжбюджетних відносин;
- забезпечити ефективну та стійку інституційну спроможності Міністерству фінансів України;
- запровадити верифікацію державних виплат;

-моніторинг адміністрування податків податковою службою через відповідні бази даних та різноманітних інформаційних ресурсів, котрі використовуються.

Таким чином, на сьогодні першочерговим завданням як кандидата на членство в ЄС є якнайшвидше впровадження відкритого банкінгу. Його основна ідея полягає в тому, що банк, який надає клієнту банківський/платіжний рахунок, не повинен бути єдиним, хто має доступ до цього рахунку і зібраних у ньому даних. За згодою особи (клієнта), якого стосуються дані, усі інші ліцензовані компанії також повинні мати доступ і, за умови додаткової відповідної згоди, мати можливість ініціювати платіжні операції. Іще одним важливим вдосконаленням фінансової системи України має стати диверсифікація джерел надходжень до державного бюджету, оскільки присутня значна залежність від міжнародної допомоги. Зокрема, особливу увагу варто приділити реформуванню податкової системи, інфраструктурним проектам, підтримці малого та середнього бізнесу, розвитку аграрного сектору, розвитку ринку капіталів, публічно-приватному партнерству, підтримці стартапів та технологічним компаніям, підтримувати інвестиції у відновлювані джерела енергії.

ВИСНОВКИ

Фінансову систему можна розглядати як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих частин, ланок і елементів, які безпосередньо беруть участь в її ефективному функціонуванні. При цьому, вона включає не лише фінансово-кредитний механізм, але й способи прийняття рішень, попит та пропозицію та всі потоки інформації, котрі мають значення на фінансовому ринку. Вона є критично важливою для економічного розвитку, оскільки ефективний фінансовий ринок і надійні фінансові інститути сприяють зростанню інвестицій, підвищенню продуктивності і забезпечують стабільність економіки.

Фінансова система включає дві ключові сфери: публічні (державні) фінанси, приватні фінанси (домогосподарств і підприємств), які тісно взаємопов'язані між собою. Державні фінанси є системою грошових відносин, що виникають у процесі акумулювання, створення, розподілу і перерозподілу ВВП, формування цільових грошових фондів на загальнодержавному та місцевих рівнях з організаційно-правовим оформленням, впровадженням і використанням фінансових ресурсів за цільовим призначенням. Фінанси суб'єктів господарювання (приватні) призначені для забезпечення діяльності підприємств. Їх обмінно-розподільчі відносини поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні відносини характеризують грошові потоки, що відображають формування та розподіл доходів підприємства. Зовнішні відносини визначають зв'язки з іншими сферами та елементами фінансової системи. Компонентами фінансової системи є фінансова установа, фінансові ринки, фінансові інструменти, платіжно-розрахункові системи, контролюючі органи, центральні банки, фінансова інфраструктура, фінансові послуги.

Структура фінансової системи України включає державні фінанси; регіональні фінанси; місцеві фінанси; фінанси підприємств, установ, організацій; інші фінанси. Важливим елементом структури фінансової системи України посідає державний бюджет, доходи і видатки якого до 2022 рр. майже відповідали

плановим значенням, що свідчило про досить ефективну роботу економіки. Проте, початок воєнного стану з 24 лютого 2022 р. змінив ситуацію, зокрема значно зросли видатки на оборону. В цілому, фінансова система України в умовах війни стикалася з найбільшими викликами, які призвели до значних втрат. Однак водночас вона продемонструвала свою ефективність і міцність, здатність протистояти на початкових етапах війни, швидко адаптуватися до воєнного стану і продовжувати розвиватися економічно. Важливо також що Україна з початку пандемії COVID-19 почала пришвидшену цифрову трансформацію, котра значно вплинула на фінансову систему, зокрема за останні роки розвинувся фінтех та різноманітні цифрові платежі, з'явилася цифрова валюта центрального банку (e-гривня), почали активно впроваджуватися чат-боти та роботехніка, була прийнята Концепція відкритого банкінгу.

На сьогодні першочерговим завданням як кандидата на членство в ЄС є якнайшвидше впровадження відкритого банкінгу. Його основна ідея полягає в тому, що банк, який надає клієнту банківський/платіжний рахунок, не повинен бути єдиним, хто має доступ до цього рахунку і зібраних у ньому даних. За згодою особи (клієнта), якого стосуються дані, усі інші ліцензовані компанії також повинні мати доступ і, за умови додаткової відповідної згоди, мати можливість ініціювати платіжні операції. Ще одним важливим вдосконаленням фінансової системи України має стати диверсифікація джерел надходжень до державного бюджету, оскільки присутня значна залежність від міжнародної допомоги. Зокрема, особливу увагу варто приділити реформуванню податкової системи, інфраструктурним проектам, підтримці малого та середнього бізнесу, розвитку аграрного сектору, розвитку ринку капіталів, публічно-приватному партнерству, підтримці стартапів та технологічним компаніям, підтримувати інвестиції у відновлювані джерела енергії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурбика М.М. Підходи до визначення поняття «фінансова система» в Україні та зарубіжних країнах. *Право і суспільство*. 2016. № 4. Ч. 2. С. 159–154.
2. Канцір І.А. Еволюція становлення та розвитку фінансової системи України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.14. С. 222–226.
3. Мейш А.В. Перспективи розвитку фінансової системи України. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2019. № 1. С. 70–74.
4. Селіверстова Л.С. Фінансова система України: особливості функціонування та напрями вдосконалення. *Економіка та держава*. 2018. № 6. С. 17–20.
5. Веремєєва О.Р. Поняття та зміст фінансової системи в контексті фінансового права України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 386–389.
6. Schmidt, Reinhard H. Financial systems – importance, difference and convergence. *IMFS Working Paper Series No. 4*. 2006. URL: <https://www.econstor.eu/handle/10419/97758>
7. Ткаченко О. Фінансова система ЄС: електронний навчальний посібник. Київ. 2024. 130 с. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6039/2/tkachenko_fin_sistema_es.pdf
8. Десятнюк О. М. Ризики фіскальної політики як загроза макроекономічній стабільності. *Світ фінансів*. 2012. №4. URL: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/667/675>
9. Крутько М.А. Фінансова система України: законодавче регулювання та правова характеристика. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2022. Том 33(72). с. 60-64. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2022.1/11>

10. Генезис і еволюція фінансів. Фінансові категорії. Фінансова система. Національний університет «Львівська політехніка»: лекція на тему «Фінансова система». URL: <https://studfile.net/preview/5199194/page:6/>

11. Gowtham Shyam. Financial system: what is it, importance, components, functions and challenges. *Happay*. 2023. URL: <https://happay.com/blog/financial-system/>

12. Тімашов В.О. Фінансова система України: правова характеристика та законодавче регулювання. *Право і суспільство*. 2021. №2. С. 134-139. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.2.20>

13. Нестеренко А.С. Функції фінансів та їх значення на сучасному етапі розвитку держави. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/39_2010/11.pdf

14. Сиволап Л.А. Сучасний стан фінансової системи в Україні. *Економіка: реалії часу*. 2016. №3(25). С.50-55. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2016/No3/50.pdf>

15. Веремєєва О.Р., Лісовська В.С., Польщикова А.В. Поняття та зміст фінансової системи в контексті фінансового права України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №11. С.386-389. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/97>

16. Селіверстова Л.С., Єрмакова О.М. Місце та роль фінансів суб'єктів господарювання у фінансовій системі України. *Економіка і суспільство*. 2017. №11. С.455-460. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/73.pdf

17. Радіонов Ю.Д. Державні фінанси в забезпеченні стабільності фінансової системи України. *Економіка України*. 2022. №9. С.77-98. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.077>

18. Gowtham Shyam. Financial system: what is it, importance, components, functions and challenges. *Happay*. 2023. URL: <https://happay.com/blog/financial-system/>

19. Татарин Н., Половко Д. Фінансовий ринок України: аналіз сучасного стану, загрози, проблеми та перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2023. №4(83). DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04

20. Коваленко Ю., Літвін Я. Фінансові інструменти, їх класифікації та напрями інноваційних розвідок. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. №1(17). С.132-142. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-1\(17\)-132-142](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-1(17)-132-142)

21. Козій Н.С., Синиця О.О. Інфраструктура фінансового ринку України в умовах цифрової економіки. *Економічний простір*. 2020. №154. С. 156-160. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-29>

22. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 2010 р. зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

23. Податковий кодекс України №2755- від 2011 р. зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

24. Закон України № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» від 1992 р. зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text>

25. Закон України № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 р. зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

26. Закон України № 1533-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 р. зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text>

27. Західна О., Себестянович І. Аналіз доходів та видатків державного бюджету України. *Молодий вчений*. 2020. №11(87). с.164-168. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/120>

28. Доходи державного бюджету України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2022/>

29. Видатки державного бюджету України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2022/>

30. Железняк Я. Держбюджет у серпні поставив позитивні рекорди, але розслаблятися не можна. URL: https://lb.ua/blog/yaroslav_zhelezniak/5218_derzhbyudzheth_serpni_postaviv.html

31. Шпак І.В. Сутність та особливості правового регулювання видатків бюджету на сектор національної безпеки і оборони в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. №6. С.555-560. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.97>

32. Маршук Л.М., Бурлака М.О. Фінансова система України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. №44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-26>

33. Гетманцев Д. В умовах війни робота держави з економікою має базуватися на військових законах. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/812130.html>

34. Закон України №5463-VI «Про основі засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 16.10.2012 р. зі змінами та доповненнями. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T293900>

35. Кльоба Л.Г., Добош Н.М., Сорока О.П. Впровадження фінансових технологій – стратегічний напрям розвитку банків. Електронний журнал «Ефективна економіка». №12. 2020. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/130.pdf

36. Ключко А.М. Стан та перспективи розвитку технологій штучного інтелекту у сфері банківської діяльності в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. №4. 2023. С.483-486. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2023/117.pdf

37. Про е-гривню - цифрові гроші Національного банку. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia>

38. Концепція відкритого банкінгу. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Open_banking_conception_NBU_2023.pdf?v=5

39. What is Open Banking? Definition, benefits, how it works. Digiteal. URL: <https://www.digiteal.eu/what-is-open-banking/>